

Eduard Fomin toi miljoona sanaa Volgan tienoilta Turkuun

Tshuvasseja kannustaa sillanrakentajan rooli

Tshuvassit eivät kuulu suomalais-ugrilaisiin kansoihin.

Mutta koska heidän asuinalueensa sijaitsee samoilla Volgan – Kaman tienoilla kuin marien, mordvalaisten ja udmurttien kotiseudut, suomalais-ugrilainen kielentutkimus on kiinnostunut myös turkinsukuisten tshuvassien kulttuurista.

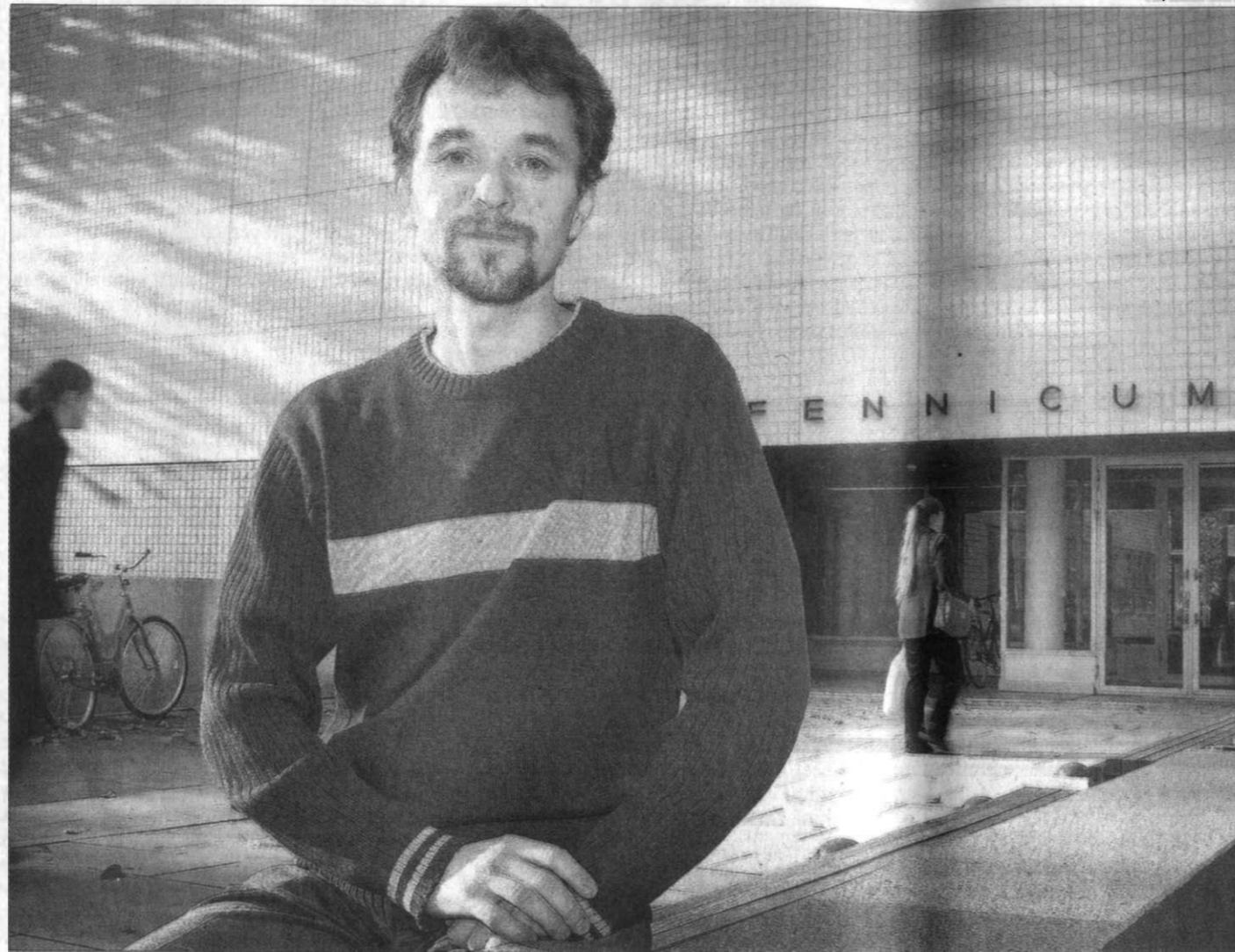
Turun Sanomat
JOUKO GRÖNHOLM

- Tshuvassian tilanne on Venäjän vähemmistökansallisuksien näkökulmasta sängen erilainen kuin vaikkapa Marinmaan, arvioi kielentutkija **Eduard Fomin**. Marien tukalan aseman hän sanoo tiedostavansa sängen hyvin, mutta Tshuvassiassa ei onneksi ole esiintynyt samanlaista painostusta eikä sananvapauden loukkauksia. Sen sijaan tshuvassin kielen asema erityisesti sähköisissä viestimissä kaippaa jatkuvasti vahvistamista.

- Tasavaltamme väestöstä ylivoimainen enemmistö, 70 prosenttia, on tshuvasseja. Venäläisiä on vain 26 prosenttia, tataareja kolme ja mordvalaisia yksi. Presidenttimme on kansallisuudeltaan tshuvassi.

Ensimmäisenä Turussa

Fomin, 34, on ensimmäinen Turun yliopistossa opiskeleva ja työskentelevä tshuvassi. Volgan mutkassa elävää puolitoistamiljoonaa kansaa tunnetaan länsimaissa erittäin vähän. Tshuvassi

Kielentutkija Eduard Fomin tuli neljäksi kuukaudeksi Turun yliopistoon Tshuvassian pääkaupungista Tsheboksarysta. Täällä tuu-
tuin paikka hänelle on Henrikinkadun Fennicum.

on ainoana jäljellä turkkilaiskielten bulgaarilaisesta haarasta; varsinkin äänteellisesti se poikkeaa paljon muista turkkilaiskielistä. Tshuvassien nykyinen uskonnollinen traditio on kristillinen, toisin kuin turkkilaisien.

Kiintoisaa on, että kirjallisuuden Nobel-veikkauksissa on mai-

nittu tshuvassirunoilija **Gennadi Aigi**, jonka kokoelma *Tuntematon tuli* on suomennettu.

Turun yliopiston Volgan alueen kielten tutkimusyksikössä on käynnissä hanke, joka tähtää tshuvassinkielisen elektronisen aineiston eli tekstikorpuksen luomiseen. Tähän tutkimusaineistoon Fomin

toi tullessaan lisäyksiä peräti miljoona sanaa. Hankkeisiin kuuluu tshuvassin kieliopin ja sanakirjan julkaiseminen.

- Kielen monipuolinen vaaliminen on keskeinen osa kansallisen tietoisuuden lujittamista, joka on vähemmistöjen ainoa mahdollisuus oman identiteetin säilyttämi-

seen Venäjän kokonaisuudessa, venäntä ilman aksenttia haastava Fomin huomauttaa.

- Tshuvassian tasavallassa on sekä etnisesti puhtaita alueita että tshuvassien ja venäläisten tai tshuvassien ja mordvalaisten asuttamia seutuja. Käytännössä tshuvassit ovat minun laillani kaksikielisiä.

TS/Riitta Salmi

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen etninen tietoisuutemme on vahvistunut ja muistuttaa kansallisen heräämisen aktiivikaudesta, joka ulottui 1870-luvulta 1930-luvulle.

Imenevon kylässä syntynyt Fomin valmistui tasavallan pääkaupungin Tsheboksaryn valtionyliopistosta kymmenisen vuotta sitten sekä tshuvassin kielen ja kirjallisuuden opettajaksi että journalistiksi. Vuodesta 2000 hän on työskennellyt valtionyliopiston elektronisen viestinnän laitoksessa ja vuodesta 2002 opettanut lisäksi tshuvassin kieltä kulttuurin ja taiteiden instituutissa. Hän laatii väitöstudiumaan tshuvassin kirjakielen historiasta.

Monikulttuurista aluetta

Volgan – Kaman alueelle matkattaessa tullaan Moskovasta 500 – 600 kilometriä itään; Volgan suuren mutkan tienoilla sijaitsee myös sen suuren sivujoen Kaman suu. Tämän alueen tekee mielenkiintoiseksi sen monikansallisuus ja -kielisyys.

Alueella puhutaan ensinnäkin suomen sukukieliä: maria eli tsheremisiä, udmurttia eli votjakkia ja mordvaa. Saman alueen turkkilaiskieliä ovat tshuvassi, tataari ja bashkiiri. Esimerkiksi kaikki mordvalaiset eivät enää puhu äidinkielenään mordvaa, sillä venäläistyminen on alueella voimakasta.

Suomalais-ugrilaisiin kansoihin mareihin, mordvalaisiin ja udmurtteihin kuuluvat ovat tasavalloissaan vasta toiseksi suurin kansanryhmä venäläisten jälkeen – mutta tshuvassit ja tataarit ovat tasavaltojensa suurin väestöryhmä. Bashkortostanin väestöstä bashkiireja on runsas viidennes, tataareja hieman enemmän.

Dosentti **Jorma Luutonen** Turun yliopiston Volgan alueen kielten tut-

kimusyksiköstä kertoo, että marien, mordvan ja udmurtin puhujat eivät kieltensä sukulaisuudesta huolimatta ymmärrä toistensa kieltä. Toisilleen hyvin läheiset tataari ja bashkiiri ovat oikeastaan saman kielen kaksi varianttia, sillä niiden puhujat pystyvät hyvin ymmärtämään toisiansa; tshuvassin kieli puolestaan eroaa niin paljon muista turkkilaiskielistä, että tataarit ja bashkiirit eivät sitä ymmärrä.

Luutonen huomauttaa, että Volgan suuren mutkan alueelle on aikojen kuluessa tullut kulttuurivaihtumia useilta suunnilta, mutta samalla pitkään jatkunut lähekkäinen asuminen on lähentänyt kansojen kulttuureja toisiinsa. Uskonnoiltaan Volgan – Kaman kansat voidaan jakaa kolmeen pääryhmään: tataarit ja bashkiirit ovat muslimeja, mordvalaiset ja tshuvassit ortodokseja – ja kolmannen ryhmän muodostavilla marilaisilla ja udmurteilla vanha etninen uskonto on edelleen osa kansan identiteettiä.

Yhteyksien solmimista

Koska Volgan – Kaman alueen kielet muodostavat toisiinsa paljon

vaikuttaneen sikermän, niiden luonnetta ja kehitystä ymmärtää paremmin, jos ottaa huomioon sekä suomensukuiset että turkkilaiset kielet.

Erikoista on, että tshuvassin kielen kielten tutkimuksen uranuurtajiin kuului jo 1850-luvulla fennougristi **August Ahlqvist**. Nimekäs suomalaisjoukko voi luetella muutenkin **M. A. Castrénista G. J. Ramstedtiin** ja **Heikki Paasoosen**; kaikki olivat sekä fennougristeja että turkologeja.

- Samanlainen sillanrakentaminen on minunkin tavoitteeni, Eduard Fomin mainitsee.

- Tshuvassien turkinsukuisuudesta huolimatta identifioitujen voimakkaasti suomalais-ugrilaisiin.

Fomin on pontevasti opiskelemassa myös suomea, jota hän on jossain määrin taitaakin.

- Genetiivi on kielessänne samanlainen kuin tshuvassin genetiivi, ja muitakin yhtäläisyyksiä löytyy, hän mainitsee.

- Mutta partitiivinne tuottaa minulle toistuvia hankaluuksia, Fomin puuskahtaa. Partitiivinkin hän on yhtä kaikki päättänyt oppia.

Fomin luonnehtii suomen kieltä melodiseksi ja laululliseksi.